

TEORIJE, MJERENJA I KORELATI ZADOVOLJSTVA ŽIVOTOM

ZVJEZDAN PENEZIĆ
Filozofski fakultet u Zadru
Faculty of Philosophy in Zadar

UDK/UDC: 159.923:316.6
Pregledni članak
Review

Primljeno
: 1996-09-30
Received

Zadovoljstvo životom prilično je često spominjano područje, od znanstvenog interesa kako za psihologiju tako i za druge znanstvene discipline. Iza 60-ih godina ovoga stoljeća počelo je njegovo sustavnije i znanstveno orijentirano istraživanje, ali unatoč tome do danas nije poznata niti jedna sveobuhvatna teorija koja bi zadovoljavala sve istraživače.

Pregled literature o zadovoljstvu životom navodi na to da autori promatraju zadovoljstvo životom kao sastavni dio šireg koncepta subjektivnog well-beinga. Taj širi koncept uključuje: 1. zadovoljstvo životom, kao kognitivnu komponentu; 2. pozitivne i 3. negativne afekte, kao afektivnu komponentu. Noviji rezultati indiciraju kako prevladava kognitivna komponenta, dok je utjecaj afektivnih komponenti relativno mali.

S ciljem ispitivanja zadovoljstva životom konstruiran je veći broj skala i upitnika. Neki od njih konstruirani su isključivo s ciljem ispitivanja zadovoljstva životom, dok drugi odražavaju i zadovoljstvo životom i svojevrsnu ravnotežu afekata. Zbog postojanja vrlo brojnih korelata zadovoljstva životom upitnici uključuju i vrlo brojne sfere ljudskog funkcioniranja. U novijim se istraživanjima, tako, sve više uočava značajna povezanost zadovoljstva životom i nekih osobina ličnosti, kao njegovih najznačajnijih prediktora.

Koncept zadovoljstva životom, stoga, pruža mogućnost daljnjeg sustavnog ispitivanja s mogućnošću razvijanja jedinstvene teorije.

Jedno od bitnih područja proučavanja ljudi jest područje subjektivnog well-beinga. Ozbiljniji znanstveni pokušaji pristupa tome području potiču ipak iz 20. stoljeća, točnije negdje iz sredine 60-ih godina ovoga stoljeća. Tada se javljaju pokušaji znanstvenog određenja pojma well-beinga. Da se ne bi stvarala zabuna oko naziva koncepta, tj. njegovog pokušaja prevođenja na hrvatski jezik, u tekstu će se upotrebljavati pojam u izvornom obliku engleskog govornog područja.

1. Neka teorijska objašnjenja well-beinga

Najartikuliranija teorija koja obuhvaća well-being jest ona Michalosa (1985, prema Lance i sur., 1995) koja se zasniva na postojanju višestrukih diskrepanci (MDT - Multiple Discrepancies Theory). Teorija polazi od četiri osnovne pretpostavke:

- 1) Zadovoljstvo nastaje kao inverzna funkcija opaženih razlika između onog što netko posjeduje nasuprot višestrukim standardima usporedbe. Ti višestruki standardi usporedbe uključuju ono što drugi imaju, što netko želi, što je imao u prošlosti, što očekuje od budućnosti, itd.
- 2) Opažene razlike (uz iznimku razlike "imati-željeti") predstavljaju same za sebe funkcije objektivno mjerljivih razlika, koje vode zadovoljstvu.
- 3) Razlika "imati-željeti" djeluje kao svojevrsni medijator utjecaja svih drugih opaženih razlika. Odnosno, sve druge razlike utječu na zadovoljstvo preko svoga utjecaja na tu glavnu ("imati-željeti") razliku.
- 4) Ljudi su motivirani da ostvare zadovoljstvo u proporciji prema očekivanom nivou zadovoljstva.

Uočljivo je da ova teorija polazi od pretpostavke da ljudi neprestano prave usporedbe onoga što su postigli s onim što žele, ili s onim što postižu drugi ljudi. Na taj način teorija, možda, podsjeća na svojevrsni kompjutorski program koji, na osnovi unaprijed postavljenih parametara, vrši obradu podataka i na kraju kao svojevrsni rezultat daje podatke o postojanju zadovoljstva odnosno nezadovoljstva. Teorija tako, ipak, ne može potpuno predstavljati način na koji ljudi donose odluke.

Diener (1984) spominje postojanje još nekih teorija subjektivnog well-beinga, koje se mogu susresti u literaturi. Te teorije se ne bave direktno well-beingom ali su ipak povezane s njim.

Teorija krajnjih točaka polazi od pretpostavke da se sreća, tj. zadovoljstvo, postiže zadovoljavanjem osnovnih potreba ili ciljeva. Wilson (1960, prema Diener, 1984) daje jedan teoretski postulat po kojemu "zadovoljavanje

potreba dovodi do sreće, i obrnuto, perzistentno nezadovoljavanje potreba dovodi do osjećaja nesretnosti".

Diener (1984) navodi nekoliko stvari koje mogu interferirati s osjećajem subjektivnog well-beinga. Netko tako može željeti neke ciljeve koji dovode do kratkoročnog zadovoljstva ali imaju dugotrajno negativno djelovanje na sreću jer interferiraju s drugim ciljevima. Nadalje ciljevi i želje mogu biti u konfliktu te ih je nemoguće potpuno zadovoljiti, a pored svega želje i ciljevi mogu biti nesvjesni, pa se postavlja pitanje njihove identifikacije i integracije. Pojedinci mogu biti žalosni zato što nemaju niti želja niti ciljeva, dok drugi pojedinci ne mogu ostvariti ciljeve zato što nemaju vještinu za njihovo ostvarenje ili zato što su im ciljevi previsoki.

Povezanost elemenata čini drugu teoriju, *teoriju ugode i bola*. Ova teorija polazi, također, od zadovoljavanja potreba, a smatra da su uroda i bol povezani. Potkrepljenje za ove tvrdnje Diener (1984) nalazi u radovima različitih autora, pa navodi postavke Houstona (1981), koji tvrdi kako su ljudi na neki način genetski predisponirani da osjete zadovoljstvo nakon što su zadovoljili neku potrebu zasnovanu na deprivaciji. Dakle, prvo je potrebno postojanje deprivacije, a nakon što se ta deprivacija poništi zadovoljenjem potrebe, dolazi do osjećaja zadovoljstva. Nadalje, ova teorija polazi i od pretpostavke da neki isti cilj može dovesti do zadovoljstva ili ugode (ako se cilj dostigne) odnosno do nezadovoljstva ili bola (ako je cilj nedostignut).

Sljedeća je *teorija aktiviteta*, koja polazi od pretpostavke da će osobe biti sretnije ako su uključene u neku zanimljivu aktivnost. Pretjerano teške aktivnosti, međutim, dovode do anksioznosti, dok pretjerano lake aktivnosti dovode do dosade. Ipak, unatoč svemu, ova teorija smatra da će uključenost u neku aktivnost prije dovesti do sreće nego dosezanje krajnjih točaka.

Asocijacionističke teorije polaze od mogućnosti postojanja svojevrzne mreže pozitivnih asocijacija i naučene sposobnosti da se stalno reagira na pozitivne načine. Na taj način dolazi do razvoja određene vrste atribucija, koje se učvršćuju na osnovi događaja, razvijenih od strane nekoga pojedinca.

Ova teorija svoje nedostatke ima u tome da se pretpostavlja kao nužno postojanje određenih asocijacionističkih mreža koje služe kao dispozicija sreći. Međutim, pitanje je što se dešava ako se te mreže na neki način poremete novopristiglim informacijama i na osnovi toga stvorenim novim asocijacijama.

Teorije procjene polaze od već prije spomenute pretpostavke da ljudi postižu i održavaju svoj nivo sreće na osnovi usporedbe s drugim pojedincima. U okviru ovih teorija postoji nekoliko pristupa. Teorije socijalne usporedbe proizlaze iz usporedbe s bliskim pojedincima. Diener (1984) navodi rezultate Willsa (1981) koji govore da aktualna usporedba s manje sretnima podiže nivo

subjektivnoga well-beinga, a i samo vjerovanje da drugi žive u lošim uvjetima može povećati stupanj zadovoljstva.

U okviru teorija procjena govori se i o adaptaciji, po kojoj događaji samo na početku imaju mogućnost izazvati sreću ili nesreću, ovisno o tome jesu li dobri ili loši. No, s vremenom se pojedinci adaptiraju na događaje te oni gube mogućnost izazivanja afekata.

2. Modeli subjektivnog well-beinga

Drugi pristup u pokušajima teorijskog objašnjenja koncepta subjektivnog well-beinga čine različiti modeli. Osvrnut ćemo se na tri najčešće spominjana. To su strukturalni modeli subjektivnog well-beinga pod imenima "Top-down model" (model "čelo dolje") i "Bottom-up model" (model "dno gore"), te dinamički model ravnoteže.

Feist i sur. (1995) navode da prvi model polazi od pretpostavke da ljudi imaju dispozicije za interpretiranje života i na pozitivne i na negativne načine. Te dispozicije utječu na procjenu zadovoljstva u različitim područjima života. Ukratko, može se reći kako naše subjektivne interpretacije događaja značajnije utječu na subjektivni well-being negoli same objektivne okolnosti.

Drugi model smatra da se ukupan osjećaj well-beinga oblikuje na osnovi jednostavnog zbrajanja well-beinga u različitim domenama života, kao što su npr. brak, posao i obitelj (Brenner & Bartell, 1983; Bryant & Marquez, 1986; Haring, Okun & Stock, 1984; Okun, Olding & Cohn, 1990; Weingarten & Bryant, 1987; Wood i sur., 1989; prema Feist i sur., 1995). Drugim riječima, ako osoba ima u životu više specifičnih trenutaka sreće, i ukupna procjena zadovoljstva ili sreće odražavat će zadovoljstvo. Za razliku od prvog modela, ovdje važniju ulogu imaju objektivne okolnosti.

Treći model, model dinamičke ravnoteže (Headey & Wearing, 1989, prema Baron i Byrne, 1991), uključuje i utjecaj različitih dimenzija ličnosti na procjenu zadovoljstva. Međutim, ovaj model se ne zasniva isključivo na utjecaju dimenzija ličnosti, već uključuje i određene objektivne i subjektivne procjene kao varijable koje utječu na zadovoljstvo.

Model dinamičke ravnoteže ukazuje i na to da kada životni događaji naruše određenu ravnotežu dolazi do promjena stanja subjektivnog well-beinga. Međutim, prije spominjane varijable dimenzija ličnosti također utječu na stabilnost i osjećaj ravnoteže, te se stvara jedan zatvoreni krug. Dimenzije ličnosti ipak treba promatrati kao osnovne prediktore zadovoljstva životom, ali to ne isključuje i utjecaj različitih, spomenutih, životnih događaja koji mogu utjecati na procjenu zadovoljstva.

3. Definiranje well-beinga

Usljed postojanja ovako brojnih teorijskih pristupa subjektivnom well-beingu brojne su i njegove definicije.

Veenhoven (1995) definira subjektivni well-being kao stupanj u kojem pojedinac procjenjuje svoj cijeli život kroz njegovu kvalitetu. Dakle, ovdje se nameće pojam kvalitete života kao jedan od pristupa koji u sebi objedinjuje i užu koncept subjektivnog well-beinga. Drugim riječima, može se reći da ovo predstavlja stupanj u kojem pojedinac voli život kakvoga živi.

U radu Dienera (1994) nalazi se i definicija Andrews a i Witheya (1976) koji govore da subjektivni well-being predstavlja tj. uključuje kako kognitivnu evaluaciju, tako i određeni stupanj pozitivnih ili negativnih osjećaja, tj. afekata.

Havighurst (1963/1968, prema Kimmel, 1990) govori o zadovoljstvu kao mjeri adaptivnog prilagođavanja na starenje, dok Campbell, Converse i Rodgers (1976, prema Diener, 1984) definiraju zadovoljstvo kao "opaženu razliku između aspiracija i postignuća, koja se kreće od percepcije ispunjenosti pa do percepcije deprivacije". Oni zadovoljstvo promatraju kao kognitivnu komponentu subjektivnog well-beinga, dok sreću promatraju kao iskustvo osjećaja ili afekta.

Shin i Johnson (1978) definiraju sreću kao "globalnu procjenu kvalitete života u skladu s odabranim kriterijima", dok Chekola (1975, prema Diener, 1984) smatra da je sreća harmonično zadovoljavanje želja i ciljeva. Te definicije se, kako je vidljivo, više bave promatranjem sreće kao sinonima za subjektivni well-being. Međutim, kada se već govori o sreći neizbježno je spomenuti i pristup Bradburna (1969, prema Ryff & Keyes, 1995) koji definira sreću kao ravnotežu između pozitivnih i negativnih osjećaja, odnosno afekata. Uglavnom, iz ovih definicija sreće vidljivo je kako ona predstavlja više afektivnu dimenziju pozitivnog funkcioniranja, odnosno subjektivnog well-beinga.

4. Različita shvaćanja strukture subjektivnog well-beinga

Kako je već prije rečeno, iz različitih teorijskih pristupa proisteklo je mnoštvo definicija, dok je na osnovi njih proizašlo i više različitih pristupa proučavanju strukture subjektivnog well-beinga.

Kao sinonimi nalaze se pojmovi "sreća", "zadovoljstvo životom", "well-being" (Veenhoven, 1995), "kvaliteta života", "zadovoljstvo", "uživanje"... Iako u svojim drugim radovima (Veenhoven, 1991, 1988) više promatra pojam

"sreće" u njegovim (istina, više sociološkim) odrednicama sada izjednačava te pojmove. Veenhovenov pojam sreće blizak je upotrebi toga pojma od strane Shina i Johnsona (1978), budući da i jedni i drugi pristupaju shvaćanju sreće kao vrhunskoga iskustva.

Shin i Johnson (1978) navode da pojam "sreće" ima brojna značenja i da se stoga javlja i određena semantička zbrka. Uglavnom se pojavljuju tri glavne upotrebe ovoga pojma. Prvo, pojam se odnosi na osjećaj, obično kratkotrajan.

Drugo, pojam se odnosi na to kada je osoba "sretna s nečim" ili "sretna zbog nečega", i znače biti "zadovoljan nečim" ili "ispunjen nečim", i u osnovi ne uključuje postojanje nekog određenog osjećaja.

Treće, pojam "sretan" se obično koristi evaluativno da bi se napravila procjena ukupne kvalitete života, prije nego da se jednostavno napravi tvrdnja u vezi s činjenicama kao što je to slučaj s drugom upotrebom.

Wilson (1967, prema Acton, 1994) smatra da sretna osoba treba biti "mlada, zdrava, dobro obrazovana, dobro plaćena, ekstravertirana, optimistična, bezbrižna, religiozna, oženjena/udana, visokog samopoštovanja, visokog radnog morala, umjerenih aspiracija, bilo kojeg spola, te širokog raspona inteligencije".

Krizmanić, Kolesarić i Janig (1994), te Costa i McCrae (1980) navode kako rezultati Campbella, Conversea i Rodgersa (1976) pokazuju da različite demografske varijable objašnjavaju oko 17% varijance well-beinga, dok rezultati Andrewsa i Witheya (1976) govore da samo 8% varijance kvalitete života može biti objašnjeno na osnovi dobi, obitelji, obrazovanja, rase i spola kao prediktora.

Prema Dieneru (1984) subjektivni well-being ima tri oslonca, tj. tri osnovne karakteristike:

1. subjektivan je i ovisi o iskustvu svake pojedine osobe,
2. uključuje pozitivne faktore, a ne samo odsutnost negativnih faktora,
3. predstavlja ukupnu procjenu svih aspekata života pojedinca, s naglaskom na subjektivnu evaluaciju života.

Usljed ovakvih karakteristika subjektivnog well-beinga proizašla je i vjerojatno najprihvaćenija struktura subjektivnog well-beinga. Tako brojni autori (Acton, 1994; Badoux & Mendelsohn, 1994; Diener, 1984, 1994; Grob, 1995; Pavot & Diener, 1993; Ryff & Keyes, 1995) navode kako se well-being može promatrati kao trokomponentna struktura, koja uključuje:

- a) pozitivne osjećaje (afekte),
- b) negativne osjećaje (afekte),
- c) zadovoljstvo životom.

Pozitivni i negativni osjećaji predstavljaju afektivnu komponentu subjektivnog well-beinga, dok bi se zadovoljstvo životom moglo promatrati

kao kognitivna komponenta. Ovakav pristup obrazlaže Grob (1995) navodeći da se do sada aktualni i habitualni well-being promatrao na dva osnovna načina. Jedan od njih je definirao well-being kao kognitivno iskustvo (dakle, nameće se usporedba sa zadovoljstvom životom koje navode drugi autori) kroz koje pojedinac uspoređuje sadašnju situaciju s nekom željenom, očekivanom ili idealnom. Ako se pojave razlike između sadašnjeg i željenog stanja one postaju kriterij za zadovoljstvo ili nezadovoljstvo. Usporedbe u kojima se ne pojavljuju razlike također vode osjećaju zadovoljstva. Prema Ryffovoj i Keyesu (1995) ova kognitivna komponenta predstavlja određeni komplement sreći, koja, pak, predstavlja afektivniju dimenziju pozitivnog funkcioniranja.

Drugi pravac istraživanja well-beinga usmjeren je upravo na afektivne komponente, odnosno emocionalni dio zadovoljstva. Pristup se zasniva na svakodnevnom percepcijama emocionalnih stanja. Bradburn (1969) je na osnovi skala pozitivnih (PAS) i negativnih (NAS) afekata postavio kriterije koji određuju zadovoljstvo kroz kalkulaciju emocionalno pozitivno i negativno procijenjenih svakodневnih događanja. Zadovoljstvo proizlazi iz ravnoteže pozitivnih i negativnih osjećaja.

Ove dvije komponente subjektivnog well-beinga - afektivna i kognitivna - nisu kompletno nezavisne već su donekle odvojene i mogu poslužiti kao nadopune kada se odvojeno procjenjuju. Pavot i Diener (1993) navode da rezultati ukazuju kako zadovoljstvo često formira faktor odvojen od afektivnih indeksa subjektivnog well-beinga.

Penezićevi rezultati (1996) indiciraju kako najveći dio varijance subjektivnog well-beinga objašnjava zadovoljstvo životom, te je pretpostaviti kako ono predstavlja osnovni dio subjektivnog well-beinga. Zbog ograničenog doprinosa afektivnih komponenti subjektivni well-being bi se (uz određena ograničenja) mogao izjednačiti sa životnim zadovoljstvom.

Iako autori uglavnom prihvaćaju ovakvu podjelu na afektivnu i kognitivnu komponentu subjektivnog well-beinga, ipak u koncept stavljaju različite sadržaje koji bi trebali oblikovati sam koncept. Grob (1995), na primjer, tu uvrštava zadovoljstvo sa svakodnevnom potrebama, ostajanje na putu koji vodi postizavanju ciljeva, postizanje ciljeva odabranih samostalno ili od strane drugih, postizanje socijalno određenih vrijednosti, zadovoljavajuće suočavanje s različitim ciljevima, adaptaciju na okolinu, koncentraciju na pozitivne aspekte događaja, optimistične stavove prema životu, te nepostojanje briga i fizičke boli.

Marcoen (1994) navodi postojanje šest komponenti koje čine globalni well-being. Polazi od shvaćanja da well-being predstavlja subjektivno iskustvo proizašlo iz eksplicitne ili implicitne evaluacije života, a kao takvo se sastoji od sljedećih komponenti:

- a) *Psihološki well-being* koji je povezan sa subjektivnim iskustvom osobnih percepcija, mišljenja, pamćenja, želja i emocija.
- b) *Fizički well-being* uključuje pozitivna tjelesna iskustva, kontinuiranu senzomotornu osjetljivost, pozitivnu tjelesnu sliku, odsutnost boli.
- c) *Socijalni well-being* uključuje kvalitativno zadovoljavajuće odnose s određenim brojem osoba i uključenost u širi socijalni kontekst.
- d) *Materijalni well-being* se odnosi na evaluaciju materijalnih uvjeta života.
- e) *Kulturalni well-being* predstavlja kompleks objekata, jezika, stilova komunikacije, običaja, ideja, simbola, vrijednosti i norma, djela znanosti i umjetnosti, te mnogih drugih produkata ljudskog društva. Kulturalni kontekst oblikuje životnu strukturu i identitet nekog pojedinca.
- f) *Egzistencijalni well-being* se odnosi na egzistencijalna iskustva tipa "biti rođen i morati umrijeti u još uvijek neobjašnjenom svemiru". Uključuje područje velikih pitanja o svrsi života, i kao takva komponenta vrlo je subjektivna.

Iako je ovaj Marcoenov (1994) pristup nastao kao rezultat proučavanja starijih ljudi, elementi koje uključuje vrlo su univerzalni, te stoga primjenjivi na dosta veliki raspon dobnih skupina i pojedinaca.

Rad Ryffove i Keyesa (1995) ponudio je jednu teorijsku osnovu za razvijanje modela subjektivnog well-beinga. Također je ponuđeno šest elemenata koji pojašnjavaju strukturu well-beinga, a koji se, osim po nazivima, razlikuju i po sadržaju od onih elemenata koje navodi Marcoen (1994).

Uključeni su:

- a) *samoprihvatanje*
 - b) *pozitivni odnosi s drugima*
 - c) *autonomnost*
 - d) *upravljanje okolinom*
 - e) *svrha življenja* - visok rezultat označava osobu koja ima ciljeve u životu i osjećaj usmjerenosti, koja osjeća da postoji značenje u sadašnjem i prošlom životu;
 - f) *osobni rast* - osoba s visokim rezultatom ima osjećaj kontinuiranog razvoja, vidi sebe kao rastućeg i širećeg, otvorena je novim iskustvima.
- Pristup Ryffove i Keyesa (1995) promatra svaki od elemenata kao bipolaran, pri čemu rezultat na pojedinoj subskali svrstava pojedinca u jednu od, suprotnih, kategorija.

5. Skale za ispitivanje subjektivnog well-beinga

Već od samih početaka proučavanja subjektivnog well-beinga autori su pokušali stvoriti neke mjere pomoću kojih bi ispitivali sam konstrukt. Međutim, autori se nisu bavili samo konstruiranjem upitnika za mjerenje subjektivnog well-beinga već su počeli koristiti i upitnike konstruirane za neke druge namjere. Tako su korišteni različiti upitnici depresije (Skala depresije Centra za epidemiološka istraživanja; Beckov upitnik depresije; Zungova skala depresije), različiti upitnici raspoloženja (Profil stanja raspoloženja; Skala zabrinutosti), različiti upitnici samopoštovanja (Rosenbergova skala samopoštovanja; Tennessee skala samopoimanja; Post-partum samoevaluacija), te brojne druge skale (prema Acton, 1994).

Iako su, uglavnom, mjerili jedan isti koncept, autori su zastupali različite pristupe. Neki od autora su se usmjerili na ispitivanje pomoću samo jedne tvrdnje, dok su se drugi usmjerili na konstrukciju i validaciju upitnika s više od jedne čestice. I jedan i drugi pravac imaju kako nekih prednosti tako i nekih nedostataka. Prvo se valja osvrnuti na skale sastavljene od jedne čestice.

Gurin, Veroff i Feld (1960, prema Costa i McCrae, 1980) koristili su skalu sastavljenu od jednog pitanja. Pitanje je tražilo odgovor na to kako se ispitanici osjećaju tih dana, a ponuđeni odgovori su glasili "vrlo sretno", "prilično sretno" i "ne baš sretno".

Cantril (1965) je koristio, također, skalu sastavljenu od jedne čestice. Skala je grafički oblikovana poput ljestava s devet prečki. Na gornjem kraju stoji tvrdnja "najbolji mogući život za mene", dok na donjem kraju stoji tvrdnja "najgori mogući život za mene". Zadatak ispitanika je da na "ljestvama" označi svoj stupanj zadovoljstva.

Sljedeća skala sastavljena od jednog pitanja jest ona Andrews i Witheya (1976) u kojoj se tražio odgovor na pitanje "Kako se osjećate zbog svoje sreće?", dok su odgovori varirali od "Ushićeno" na jednoj strani do "Grozno" na drugoj strani.

Navedene skale su najčešće korištene skale sastavljene od jednog pitanja. One predstavljaju "temelje" na kojima su često bile zasnovane i druge skale. Određeni autori su izvršili modifikaciju ovih skala na način da su neznatno izmijenili smisao nekih pitanja, ili mijenjali raspon mogućih odgovora.

Drugi autori su pokušali konstruirati skale sastavljene od više čestica, no i one se razlikuju s obzirom na svoju pouzdanost i strukturu.

Bradburn i Caplovitz (1965, prema Larsen i sur., 1985) su razvili skalu od 10 pitanja koja je ispitivala pozitivne afekte (PAS) te odvojeno negativne afekte (NAS). Kasnije je Bradburn (1969, prema Diener, 1984) razvio skalu

ravnoteže afekata (ABS). Skale su se sastojale od 10 čestica, a pouzdanost im se kretala od 0.41 do 0.64, ovisno o skali i uzorku na kojem je ispitivanje izvršeno.

Za razliku od prije spomenute skale Campbell, Converse i Rodgers (1976) razvili su skalu od osam pitanja na koja su ispitanici odgovarali pomoću semantičkog diferencijala s dimenzijama poput "zanimljivo-dosadno". Pouzdanost skale bila je relativno niska, koeficijent alpha je iznosio 0.35 na uzorku starijih ispitanika i 0.51 na uzorku od 76 studenata.

U već prije spomenutom istraživanju Ryffova i Keyes (1995) su koristili skraćeni oblik skale za mjerenje psihološkog well-beinga. Originalna skala obuhvaća po 20 pitanja za svaku od dimenzija. Skraćena je verzija, pak, brojala samo tri pitanja za svaku od šest dimenzija, a koeficijenti pouzdanosti su se pokazali relativno slabi, budući da su varirali od 0.33 (za subskalu Svrhe življenja) do 0.56 (za subskalu Pozitivnih odnosa).

Skala zadovoljstva životom (Diener, 1984) je skala sastavljena od pet čestica. Mjeri opće zadovoljstvo životom, a koeficijenti pouzdanosti se kreću od .86 do .90.

Skala općeg zadovoljstva (Bezinović, 1988) je skala sastavljena od sedam čestica. U osnovi je jednofaktorska, a koeficijenti pouzdanosti se kreću između .855 i .916. Skala pozitivno korelira s ekstraverzijom, samopoštovanjem, socijalnom poželjnošću, dok negativno korelira sa strahom od negativne evaluacije, nekompetentnošću, orijentacijom protiv ljudi.

Sve ove skale prema Dieneru (1994) imaju i dodatni "nedostatak" u činjenici da od ispitanika traže njihovu samoprocjenu. Na taj način ispitanici mogu utjecati odabiranjem socijalno poželjnih odgovora, te tako "prikrivati" stvarnu vrijednost svog zadovoljstva ili afektivnih komponenti, ovisno o tome što se mjeri. Socijalna poželjnost korelira sa skalama subjektivnog well-beinga, te Pavot i Diener (1993) sugeriraju kako velika komponenta varijance subjektivnog well-beinga proizlazi iz socijalne poželjnosti pa se ona promatra kao razlog kontroverzi u proučavanju.

Diener (1994) iznosi da faktorska struktura skale ostaje ista kroz različite grupe ispitanika, što upućuje na zaključak kako mjere procjenjuju psihološku univerzalnost s općim odlikama. Nadalje, istraživanja ohrabruju i zbog činjenice da se pokazuju vrlo male razlike u strukturi kada se iste skale primjenjuju na različitim jezicima.

6. Korelati subjektivnog well-beinga

Usljed širokog zanimanja za različita područja istraživanja autori su pokušavali povezati subjektivni well-being s različitim karakteristikama fizičkog i psihološkog funkcioniranja pojedinaca.

Ova vrlo brojna područja koja imaju mogućnost većih ili manjih korelacija sa subjektivnim well-beingom poslužila su kao svojevrsna kontrola mjera well-beinga. Naime, uspoređivanje psihometrijskih karakteristika skala subjektivnog well-beinga s već utvrđenim psihometrijskim karakteristikama različitih upitnika, testova i drugih dijagnostičkih instrumenata pruža mogućnost utvrđivanja konvergentne valjanosti.

Zdravlje se vrlo često promatra kao jedan od mogućih prediktora subjektivnog well-beinga. Badoux i Mendelsohn (1994) citiraju izjavu Gilla (1984) koji drži kako "nečije zdravlje značajno utječe na stanje well-beinga, i stanje well-beinga ima značajan utjecaj na nečije zdravlje. Čini se da bi mijenjanje jednoga utjecalo na promjenu drugoga." Definicija govori o čvrstoj vezi zdravlja i well-beinga te podržava upotrebu zdravlja kao jedne više-manje objektivno mjerljive varijable u predikciji subjektivnog well-beinga. Rijken i sur. (1995) navode rezultate brojnih autora (Breetvelt & Van Dam, 1991; De Haes i Van Knippenberg, 1985; Kreitler, Chaitchik, Rapoport i sur., 1993) koji govore da ne postoje značajne razlike u subjektivnom well-beingu kada se uspoređuju skupine bolesnika od raka s nekim drugim bolesnicima, pa čak i prilikom njihove usporedbe sa zdravim ljudima. Autori ovo pokušavaju objasniti time što pretpostavljaju promjenu strukture koncepta subjektivnog well-beinga kod bolesnika od raka.

Posao ima značajan utjecaj na subjektivni well-being. Veenhoven (1995) navodi kako su, u svim zemljama, menadžeri i profesionalci zadovoljniji životom. Međutim, još uvijek nisu utvrđeni pokazatelji koji bi te razlike objasnili kao proizašle iz nagrada u zadacima, određenim prednostima, ili različitom selekcijom. K. Lacković-Grgin i sur. (1991) su dobili rezultate koji indiciraju kako dužina nezaposlenosti nema značajnog utjecaja na zadovoljstvo životom kod skupina mladih s fakultetskim obrazovanjem.

Međutim, u reanalizama K. Lacković-Grgin i sur. (1993) dobivaju rezultate koji ukazuju kako je zadovoljstvo životom značajno niže kod osoba koje su nezaposlene duže od godinu i po dana. U toku tih godinu i po dana nezaposlenosti mladi imaju određenu toleranciju na nezaposlenost, koja kasnije nestaje te dolazi do značajnog smanjenja životnog zadovoljstva.

Materijalno stanje utječe na well-being na način da osobe s financijskim teškoćama imaju smanjeni well-being. Takve osobe (prema Grob, 1995)

pokazuju manje pozitivnih stavova prema životu te iznose više problema nego oni koji nemaju finacijskih teškoća.

Socijalno sudjelovanje predstavlja različite aktivnosti pojedinaca u socijalnim kontaktima. Veenhoven (1995) navodi kako je zadovoljstvo životom veće kod osoba koje imaju plaćen posao, te na taj način sudjeluju u odvijanju socijalnih procesa. Ali niti umirovljenici niti domaćice ne pokazuju znakove manjeg zadovoljstva. Razloge, možda, treba tražiti u njihovoj mogućnosti sudjelovanja u dobrovoljačkim aktivnostima, koje je značajno povezano s zadovoljstvom.

Spol je dosta često promatran kao varijabla koja bi mogla imati utjecaja na subjektivni well-being. Diener i Diener (1995) navode kako se može predvidjeti da žene imaju niži nivo zadovoljstva životom i samopoštovanja zato što su tradicionalno odgajane da imaju manju moć i manje sredstava u odnosu na muškarce. Muškarci, naime, u većini kultura imaju više sloboda i viši status.

Bračno stanje je nešto rjeđe promatrano kao prediktor subjektivnog well-beinga. Veenhoven (1988) kazuje kako sretniji partneri bolje postupaju sa svojom djecom nego manje sretni. Takvi roditelji razvijaju bolje kontakte sa svojom djecom.

Inteligencija nema značajnog utjecaja na subjektivni well-being. Tako Veenhoven (1995) navodi da inteligencija nije povezana sa zadovoljstvom životom. To je pogotovo slučaj s takozvanom "školskom inteligencijom" koja je mjerena postojećim testovima inteligencije. Sandvik i sur. (1993), također, navode kako je konzistentno potvrđeno da nema povezanosti inteligencije i subjektivnog well-beinga.

Obrazovni nivo je u različitim istraživanjima promatran kao jedna od varijabli koje utječu na subjektivni well-being. Međutim, Shin i Johnson (1978) govore da obrazovanje ima mali utjecaj na sreću objašnjavajući 0.3 %, ili čak i manje, varijance zavisne varijable.

Samopoštovanje je jedan od aspekata ličnosti koji je dosta često dovođen u relaciju sa subjektivnim well-beingom. K. Lacković-Grgin (1994) navodi kako su neki autori pokušavali utvrditi subjektovo opće osjećanje zadovoljstva životom i dovesti ga u vezu sa samopoimanjem. Smatrali su da je opće zadovoljstvo pod utjecajem zadovoljstva u pet područja života: obitelji, zdravlju, poslu, društvu i slobodnom vremenu. Autorica navodi kako "u nabrojenim područjima života osoba stječe iskustvo o sebi, svojim potencijalima, uspjesima, neuspjesima i sl." (K. Lacković-Grgin, 1994, 29). Stoga se moglo tvrditi kako zadovoljstvo životom i samopoimanje imaju jedinstvenu osnovu. Rezultati Bezinovića (1988) pokazuju da unatoč

postojanju vrlo visokih pozitivnih korelacija između subjektivnog well-beinga i samopoštovanja ovo dvoje ipak predstavlja faktorski odijeljene konstrukte.

Osim spomenutih osobina ličnosti (spol, inteligencija, samopoštovanje) autori su u svojim nacrtima istraživanja subjektivnog well-beinga uključivali i različite dimenzije ličnosti.

7. Dimenzije ličnosti i subjektivni well-being

Dosta često se promatraju dimenzije ekstraverzije, neuroticizma i otvorenosti za nova iskustva, koji predstavljaju sastavne dijelove kako Eysenckova modela ličnosti (ekstraverzija i neuroticizam), tako i petofaktorskog modela ličnosti. Veliko neslaganje autora ne treba čuditi kada se zna da se do sada autori nisu uspjeli složiti niti oko definicije ličnosti, a kamoli oko općeprihvatljive teorije ličnosti.

Costa i McCrae (1980a) su počeli rad na razvoju novog instrumenta za procjenu ličnosti. Kao polazište su uzeli postojanje triju dimenzija ličnosti: neuroticizma, ekstraverzije i otvorenosti za nova iskustva. Te dimenzije ličnosti oni su ukomponirali u svoj model nazvan NEO (Neuroticism-Extraversion-Openness) model ličnosti. Njihova deskripcija svake dimenzije upućivala je na to da u okviru dimenzija postoji šest faceta.

Dimenzija neuroticizma uključivala je facete anksioznosti, depresije, samosvjesnosti, ranjivosti, impulzivnosti i hostilnosti. Osobe visokog neuroticizma opisivane su kao zabrinutije zbog svoga zdravlja (mjereno pomoću fizičkih i psihijatrijskih sekcija Cornell Medical Indexa), kao one koje puše više nego manje neurotične osobe, koje su manje spremne na odvikavanje od pušenja, koje više piju, te imaju slične (socijalno nepoželjnije) osobine. Takve osobe (prema McCrae i John, 1992) imaju nisko samopoštovanje, slabu kontrolu impulsa, neefektivno suočavanje sa stresom. Nasuprot se nalazi osoba niskog neuroticizma koja ne mora nužno imati visoko pozitivno mentalno zdravlje već je jednostavno smirena i opuštena. Ukratko, može se reći kako neuroticizam predstavlja tendenciju ka razočaranju sa svim kognitivnim i ponašajnim stilovima koji proizlaze iz te tendencije.

Bipolarna je i dimenzija ekstraverzije-introverzije, koja je ujedno i ortogonalna na dimenziju neuroticizam-emocionalna stabilnost. Ortogonalnost dimenzija ukazuje na njihovu nezavisnost, tj. na osnovi rezultata koje pojedinac postiže na jednoj dimenziji ne može se predviđati rezultat istoga pojedinca na drugoj dimenziji.

Costa i McCrae (1980a) navode kako dimenzija ekstraverzije uključuje facete traženja uzbuđenja, gregarnosti, asertivnosti, odanosti, pozitivnih

emocija i aktivnosti. Watson i Clark (1992, prema McCrae i John, 1992) misle kako ovdje postoji sedam komponenti koje čine dimenziju ekstraverzije. Po njihovu mišljenju to su komponente: smionosti (odvažnosti), afilijativnosti, pozitivne afektivnosti, energije, nadmoći i ambicije.

Costa i McCrae (1980a) opisuju ekstravertiranu osobu kao onu koja preferira poslove socijalnih radnika, administratora ili pravnika, dok introvertirana osoba preferira poslove poput arhitekta i stolara. Poslovi introvertirana spadaju u onu vrstu gdje je kontakt s ljudima manje izražen.

Isti autori (Costa i McCrae, 1980a) opisuju, kao jednu od osnovnih, i dimenziju otvorenosti za nova iskustva. Costa i McCrae (1980a) smatraju kako ovu dimenziju čini šest faceta: ideje, osjećaji, fantazija, estetika, akcije i vrijednosti. Takva osoba preferira zanimanja psihologa, psihijatra ili ministra, a izbjegava poslove bankara, veterinaru i mrtvozornika. One su spremnije na napuštanje posla, lakše dobiju otkaz, često su uključene u sudske parnice.

Četvrta dimenzija petofaktorskog modela ličnosti jest dimenzija ugodnosti. Tu dimenziju su 1985. prihvatili Costa i McCrae te su na taj način proširili svoj NEO model ličnosti (prema McCrae i John, 1992). Costa i McCrae (1995) smatraju kako ovu dimenziju čine facete povjerenja, altruizma, suglasnosti, umjerenosti, težnja za napredovanjem i nježnosti. Takve osobe ponašaju se na željeni način, simpatične su, tople.

Peta, konačna dimenzija ovog modela ličnosti jest savjesnost. Nju, pak, Costa i McCrae (1995) definiraju kroz facete kompetentnosti, poretka, dužnosti, težnje postignućima, samodiscipline i promišljenosti. Takva osoba se promatra kao produktivna, visokih intelektualnih kapaciteta, nekonvencionalnog načina razmišljanja, visokog nivoa aspiracija, ponašanja koje je etički konzistentno.

Costa i McCrae (1980a) tvrde da pozitivni afekti (ili zadovoljstvo) predstavljaju ekspresiju ekstraverzije dok negativni afekti (ili nezadovoljstvo) predstavljaju ekspresiju neuroticizma. Dok su ekstraverzija i neuroticizam nezavisni to isto moraju biti i zadovoljstvo i nezadovoljstvo. U svom istraživanju o utjecaju ekstraverzije i neuroticizma na subjektivni well-being dobili su rezultate koji sugeriraju kako su ekstravertiraniji i prilagođeniji pojedinci ujedno i sretniji. Štoviše, Costa i McCrae (1980) predlažu model koji bi trebao pokazati utjecaj ekstraverzije i neuroticizma na pozitivne i negativne afekte te na subjektivni well-being.

Slika 1. Utjecaj ekstraverzije i neuroticizma na subjektivni well-being (Izvor: Costa i McCrae, 1980).

Introverti niskog neuroticizma i ekstraverti visokog neuroticizma mogu imati gotovo isti nivo zadovoljstva životom, ali ga dosežu na potpuno suprotne načine. Prvi je rijetko depresivan ali još rjeđe uzbuđen, dok je drugi spreman na doživljavanje obaju karakteristika te postiže prosječno zadovoljstvo kroz postojanje mnoštva zadovoljstva i nezadovoljstva.

Potkrepu za ovo može se naći u radu Andrews i Witheya (1976, prema Costa i McCrae, 1984) koji navode kako različite sociodemografske varijable objašnjavaju oko 8% varijance subjektivnog well-beinga, ekstraverzija objašnjava otprilike isti postotak, dok neuroticizam objašnjava oko 27% varijance. Ličnost se tako pokazuje kao jedan od najboljih prediktora subjektivnog well-beinga.

Osim ovih dimenzija ličnosti u odnosu sa subjektivnim well-beingom nalazi se i dimenzija otvorenosti za nova iskustva. Otvorenije osobe traže različitost i novitete, te imaju želju za postizanjem intrinzičnih vrijednosti samoga iskustva.

Kardum (1994) navodi kako dimenzije Ugodnosti i Savjesnosti imaju značajan doprinos subjektivnom zadovoljstvu, a također pokazuju povezanost s nekim specifičnim faktorima pozitivnoga i negativnoga raspoloženja. Međutim, autor kaže kako se na osnovi postojećih podataka može zaključiti da su tri preostale (ako se isključe Ekstraverzija i Neuroticizam) dimenzije iz petofaktorskoga modela ličnosti općenito nisko povezane s raspoloženjem.

Budući da se, kako je već prije izneseno, subjektivni well-being sastoji i od afektivnih komponenti, ovi podaci samo još više pojašnjavaju odnos

dimenzija ličnosti i subjektivnoga well-beinga. Rezultati podupiru upotrebu dimenzija ekstraverzije i neuroticizma kao jasnih i jakih prediktora subjektivnog well-beinga.

8. Životna dob i subjektivni well-being

Životna dob predstavlja izvor velikih kontroverzi u proučavanju subjektivnog well-beinga. Prema Dieneru (1984) ne postoji odnos između subjektivnog well-beinga i dobi, dok prema Wilsonu (1967, prema Horley i Lavery, 1995) postoji negativan odnos, prema kojem su mlađi sretniji nego stariji. Veenhoven (1984, prema Horley i Lavery, 1995) sugerira kako hedonistički nivo opada sa starošću, ali da zadovoljstvo raste.

Horley i Lavery (1995) su primijenili nekoliko skala subjektivnog well-beinga na uzorak od 1321 ispitanika. Ispitanici su bili podijeljeni u sedam poduzoraka određenih prema starosnoj dobi, a starosna dob se kretala u rasponu od 14 do 95 godina. Dobiveni rezultati su pokazali kako sve mjere imaju tendenciju porasta sa starošću. Porast je bio pogotovo značajno izražen kod ispitanika starijih od 40 godina.

Međutim, rezultati na uzorcima hrvatskih ispitanika (Penezić, 1996) indiciraju da se ne može govoriti o promjenama sa starošću. Naime, tri uzorka ispitanika (od 20 do 65 godina starosti) nisu se međusobno razlikovala u procjenama zadovoljstva životom.

9. Zaključak

Unatoč brojnim istraživanjima toga područja, zadovoljstvo životom nema niti neku jednoznačnu definiciju a niti jasnu teorijsku podlogu. Postojeće definicije i teorijski pokušaji nisu jednoznačno primljeni od različitih autora.

Stoga kao zadaci budućih istraživanja mogu stajati pokušaji ponovne provjere odnosa različitih osobnih i okolinskih varijabli i zadovoljstva životom, te traženje odgovora na pitanje koji su razvojni procesi i mehanizmi u osnovi stabilnog subjektivnog well-beinga kod različitih dobnih skupina. Odgovori na ta pitanja vjerojatno će voditi i uspješnom oblikovanju jedinstvene teorije o životnom zadovoljstvu.

Literatura

- ACTON, G. J. (1994): Well-Being as a Concept for Theory, Practice, and Research, *The Online Journal of Knowledge Synthesis for Nursing*, 1, 11, 1-26.
- BADOUX, A. and MENDELSON, G. A. (1995): Subjective well-being in French and American samples: scale development and comparative data, *Quality of Life Research*, 3, 395-401.
- BARON, R. and BYRNE, D. (1991): *Social Psychology: Understanding Human Interaction*, Boston, Allyn and Bacon, str. 671-676.
- BEZINOVIĆ, P. (1988): *Percepcija osobne nekompetentnosti kao dimenzija samopoimanja*, Zagreb, Doktorska disertacija.
- COSTA, P. T. Jr. and McCRAE, R. R. (1980a): Influence of Extraversion and Neuroticism on Subjective Well-Being: Happy and Unhappy People, *Journal of Personality and Social Psychology*, 38, 4, 668-678.
- COSTA, P. T. Jr. and McCRAE, R. R. (1980b): Still Stable after all these years: Personality as a key to some issues in adulthood and old age; u: Baltes, P. B. i Brim, O. G. (Ur.): *Lifespan development and Behavior (Vol. 3)*, New York, Academic Press, 65-102.
- COSTA, P. T. Jr. and McCRAE, R. R. (1984): Personality as a Lifelong Determinant of Well-Being; u: Malatesta, C. Z. i Izard, C. E. (Ur.): *Emotion in Adult Development*, Beverly Hills, CA, Sage, 141-156.
- COSTA, P. T. Jr. and McCRAE, R. R. (1995): Domains and facets: Hierarchical personality assessment using the Revised NEO Personality Inventory, *Journal of Personality Assessment*, 64, 21-50.
- DIENER, E. (1984): Subjective Well-Being, *Psychological Bulletin*, 95, 542-575.
- DIENER, E. (1994): Assessing Subjective Well-Being: Progress and Opportunities, *Social Indicators Research*, 31, 103-157.
- DIENER, E. and DIENER, M. (1995): Cross-Cultural Correlates of Life Satisfaction and Self-Esteem, *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 4, 653-663.
- FEIST, G. J., BODNER, T. E., JACOBS, J. F., MILES, M. and TAN, V. (1995): Integrating Top-Down and Bottom-Up Structural Models of Subjective Well-Being: A Longitudinal Investigation, *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 1, 138-150.
- GROB, A. (1995): Subjective well-being and significant life events across the life span, *Swiss Journal of Psychology*, 54, 1, 3-18.

- HORLEY, J. and LAVERY, J. J. (1995): Subjective well-being and Age, *Social Indicators Research*, 34, 275-282.
- KARDUM, I. (1994): Emocionalna stanja i karakteristike ličnosti, *Godišnjak Odsjeka za psihologiju*, Rijeka, 73-96.
- KIMMEL, D. C. (1990): *Adulthood and Aging*, John Wiley and Sons, New York.
- KRIZMANIĆ, M., KOLESARIĆ, V. i JANIG, H. (1994): Cross-Cultural validation of a psychological model of "Quality of life" concept, *Review of Psychology*, 1, 1, 29-36.
- LACKOVIĆ-GRGIN, K., MILOSAVLJEVIĆ, B., CVEK-SORIĆ, I. i OPAČIĆ, G. (1991): Nezaposlenost, socijalna podrška i samopoštovanje mladih sa završenim fakultetom, *Primijenjena psihologija*, 12, 3-4, 87-94.
- LACKOVIĆ-GRGIN, K., MILOSAVLJEVIĆ, B. i CVEK-SORIĆ, I. (1993): Nezaposlenost kao stresor kod mladih s fakultetskim obrazovanjem, *Radovi Filozofskoga fakulteta u Zadru*, *Razdio F PS P*, 31(8), 65-73.
- LACKOVIĆ-GRGIN, K. (1994): *Samopoumanje mladih*, Jastrebarsko, Naklada Slap.
- LACKOVIĆ-GRGIN, K. i SORIĆ, I. (1996): Prijelaz i prilagodba studenata na studij: Jednogodišnje praćenje, *Radovi Filozofskoga fakulteta u Zadru*, *Razdio FPSP*, 34(11), 53-66.
- LANCE, C. E., MALLARD, A. G. and MICHALOS, A. C. (1995): Tests of the Causal Directions of Global-Life Facet Satisfaction Relationships, *Social Indicators Research*, 34, 69-92.
- LARSEN, R. J., DIENER, E. and EMMONS, R. A. (1985): An Evaluation of Subjective Well-Being Measures, *Social Indicators Research*, 17, 1-17.
- McCRAE, R. R. and JOHN, O. P. (1992): An Introduction to the Five-Factor Model and Its Application, *Journal of Personality*, 60, 175-216.
- MARCOEN, A. (1994): Spirituality and Personal Well-Being in Old Age, *Aging and Society*, 14, 521-536.
- PAVOT, W. and DIENER, E. (1993): Review of the Satisfaction With Life Scale, *Psychological Assessment*, 5, 2, 164-172.
- PENEZIĆ, Z. (1996): *Zadovoljstvo životom-provjera konstrukta*, Diplomski rad, Filozofski fakultet u Zadru.
- RIJKEN, M., KOMPROE, I. H., ROS, W. J. G., WINNUBST, J. A. M. and VANHEESCH, N. C. A. (1995): Subjective Well-Being of Elderly Women: Conceptual Differences Between Cancer Patients, Women Suffering from Chronic Ailments and Healthy Women, *British Journal of Clinical Psychology*, 34, 289-300.

- RYFF, C. D. and KEYES, C. L. M. (1995): The Structure of Psychological Well-Being - Revisited, *Journal of Personality and Social Psychology*, 69, 4, 719-727.
- SANDVIK, E., DIENER, E. and SEIDLITZ, L. (1993): Subjective Well-Being: The Convergence and Stability of Self Report and Non Self-Report Measures, *Journal of Personality*, 61, 3, 317-342.
- SHIN, D. C. and JOHNSON, D. M. (1978): Avowed Happiness as an Overall Assessment of the Quality of Life, *Social Indicators Research*, 5, 475-492.
- VEENHOVEN, R. (1988): The Utility of Happiness, *Social Indicators Research*, 20, 333-354.
- VEENHOVEN, R. (1991a): Is Happiness Relative, *Social Indicators Research*, 24, 1-34.
- VEENHOVEN, R. (1995b): The Study of Life Satisfaction, *Osobna prepiska*.

Zvezdan Penezić: THEORIES, MEASUREMENT AND CORRELATES OF LIFE SATISFACTION

S u m m a r y

Satisfaction with life is a very often used term, in psychology and the other sciences. After the sixties many researchers have tried to define that term, and to find one appropriate theory. But in opposition to many scientific works and papers no one appropriate theory was carried out.

The available literature deals with measurement and defines satisfaction with life in the larger context of subjective well-being. This concept includes: 1. satisfaction with life, as a cognitive component; 2. positive, and 3. negative affects, as affective components. Some new results indicate that the cognitive component (i.e. satisfaction with life) has a greater influence on subjective well-being than affective components (i.e. positive and negative affects).

With the aim of measuring the satisfaction with life researchers used a great number of scales and questionnaires. Some of them were developed to assess satisfaction with life as a whole, while others seemed to reflect both life satisfaction and affect balance. Widely used correlates of life satisfaction tended to be represented in these scales and questionnaires. But in some new researches authors have indicated certain personality dimensions as best predictors of satisfaction with life.

In the future, the concept of satisfaction with life offers the opportunity of further investigation with the aim to form a unique theory of satisfaction with life.